

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT.

1. szám 1892.	KIADJA AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET.	263. sz. 1913.

Néhány szó Keleti Erdély éghajlatáról.

Irta: dr. Vargha György.

A mult nyáron s a két év előttin is Erdély keleti részében töltöttem hosszabb időt s mindkét ízben a vízből bőven kijutott; a nagy esőzések és áradások sok kellemetlenséget okoztak nemcsak a lakosoknak, de idegeneknek is, kik a nyári időt ott óhajtották kellemesen eltölteni s a tanulmányúton levőknek, kiknek munkáját a bizonytalannak sem mondható csupa esős napok erősen hátráltatták.

De egyébként is Erdély keleti része nyáron mindig esős: a tavaszi és őszi verőfényes napok adnak némi kárpótlást a hosszú s megbízhatatlan nyárért.

Magyarország területén az esőzések a szelek járásától függnek; a délnyugati szelek a Földközi tenger felől bőséges csapadékot hoznak a Karsztvidék felé. A sirocco esői ismeretesek. A csapadék nem közvetlenül a tenger parton jelentős. Még Fiumében van bőven eső, de már délebben a partokon, különösen nyáron alig van, ellenben a Karszt fensikján, a Velebitben, a Kapellákban bőséges eső hull le a tenger felől jövő páratelt levegőből. A száraz föld feletti hidegebb a levegő, mint a tengeren s az aránylag melegebb tengeri levegő lehül, telített lesz s a csapadék leesik. A tengerparton a háttérbe szoruló nyári esők helyébe a bőséges őszi esőzések lépnek, ami különben (mint Róna említi) az egész Európa tengerpartjára is vonatkozik, ellentétben a kontinentális éghajlattal, hova Erdély is tartozik, hol viszont nyári esők a jellegzetesek. A Karsztban Fuzine környékén van hazánk legbővebb esőzési centruma, hol évente 2750 m.m.-re is felmegy a csapadék.

A másik bő esőzési vidék a máramarosi és radnai havasok vidéke, bár 1400-as évi csapadékkal messze mögötte áll a tengeri vidék esőzéseinek. Általában a Kárpátok bőséges esői szoros összefüggésben vannak az Atlanti ocean felől fuvó nyugati szelekkel, amelyek a föld forgása következtében észak-nyugatiakká, sőt északkeletieké is válhatnak, különösen, ha a légnyomási minimum hazánk területén van, mint ezt a föhn jellegű szeleknél jól ki is mutathatjuk.

Erdély keleti részében is különösen nyáron az északnyugati szelek fujnak, míg tavasszal és ősszel a keleti szelek az uralkodók; ekkor fúj a Nemere is, a székelyek speciális hideg szele, amely fönn jellegű s a romániai Nemere hegy felől zúdul alá a völgyekbe. Hidegségét az oroszországi síkságokról hozza s nem is annyira hidegségével oly kellemetlen, hisz legfeljebb 10°—15°-C-ra száll alá, hanem száraz szél, metsző;

a bőrt erősen izgatja s nagy lerohanó ereje a száraz havat s a felkavart port még a ruhán át is besodorja.

Az északnyugati szelek nagy páratartalmára különös befolyással van a Golf áramlat; ha az nagyobb hőmérsékletű, hatalmasabb, nagyobb több az elpárolgása s így a szelek hátán több kerül kontinensünk felé, amelynek lehulló páráiból táplálkoznak Kárpátjainkban eredő forrásaink.

Ha a depresziók átmennek Erdély keleti részén, vagy legalább is surolják a keleti Kárpátokat, eső van bőven s tán mondhatnám, sajnos, nyáron sűrűn kerülnek erre a vidékre, míg télen nagy a légnyomás, ami egyuttal a kevés esőt magyarázza meg.

A bőséges eső kedvez a Kárpátok erdeinek. Hogy nagy őserdők létesülhettek a keleti Kárpátokon, elsősorban a nyári esőzéseknek tudhatók be s hogy ezek a rengetegek a csíki és háromszékiek nagy jövedelmet biztosítanak, az erdők kihasználásából befolyó jövedelmek igazolják. Van azonban az itteni bő esőzésnek másik eredménye is. Ma tán igen, de régebben nem sok súlyt fektettek a letarolt erdők felújítására s hol a talaj meredek, tán erősen mészköves is, ott a bő csapadék pár év alatt lehordja az erdei humuszt s kopár köves talaj marad utána.

Gyimes felé jártamban nagyon sok ily régi s pusztulásnak indult hegyoldallal találkoztam, hol már annyi fű sem teremhetett meg, amennyi a pár csángó-magyar birkáinak elég lett volna.

Az új törvény szerint az ilyen helyen a teljes irtás tiltott, vagy pedig helyébe azonnal ültetni, nevelni kell új erdőt, nehogy a talaj le nem kötöttsége a bő esőzés miatt olyan nehezen pótolható kárt okozzon — amilyent tett a velenceiek erdőpusztítása a bő esőzésű tengerparti vidéken, amelynek befásítása, hasznossá tévése, s kevés termőföldjének megóvása óriási fáradságot, türelmet és pénzáldozatot kíván. S az eredmény csak csiga lassúsággal halad előre. Az 1913. év nyarán a légnyomás minimuma csökönnyösen és tán egy egész hónapig ült Magyarország területén. A maximum az északi tenger felett volt; a légáramlat tehát a fizika törvényei szerint onnan áramlott a minimum felé, hozva állandóan a bőséges párát, amely nálunk azután lecsapódott s minthogy a minimumba a légáramlat az óramutató irányával megegyezőleg jut be, így a légáramlások a Kárpátok gerincein át jutottak leginkább hozzánk. Innen magyarázható, hogy a nagy nyári özönvíz miért látogatta meg éppen a Tisza, Szamos, Maros és Olt vidékét.

Bár az erdélyi folyók bőséges víz befogadására alkalmasak, mégis a normálison felül hirtelen lehulló, felhőszakadászerű vizeket befogadni nem tudták. Az óriási víztömeg nagy energiával, mindent magával ragadva zúdult a medencék felé, vagy pedig áttörve a gátakat nagy területeket borított víz alá.

Sok helyütt nem is maga a folyó vize okozott mérhetetlen kárt, hanem az, hogy nem tudtak lefolytani a patakok vagy csatornák vizei, amelyek így kiáradni kényszerültek, vagy pedig a főfolyó vize visszafolyt a patakokba és csatornába.

Igy láttam azt a Krasznánál, amely a Bükk hegység alján elterülő zilahi medence jó részét öntötte el, vagy a Maros völgyében, hol Nyárádtónál és Radnótnál az amúgy vízmentes árkokba visszafolyó Marosvíz rongálta meg száz méterek számra a vasúti töltést.

Erdély keleti részében, hol az altalaj kevésbé alkalmas az átázásra, nem állottak elő a tartós esőzések következtében csuszamlások és földrogyások, ellenben a medence belsejében, hol agyagos, márgás föld féleségek, a folyók széles s lépcsőzetesen kivájt völgyeiben meredek

oldalakkal oly gyakoriak, ott a túl hosszú ideig tartó és bő esőzés annyira átította a földfalakat, hogy majd sárneművé váltak.

Az agyag összetartása itt meglazult s kisebb-nagyobb alácsuszások állottak elő. Órák hosszáig néztem a folyók és patakok így agyonrongált partjait s a domboldalokról lerogyó sárlavinát, a melyek nemcsak magányos házakat, de egész falvakat fenyegettek pusztulással.

Érdekes, hogy Erdély keleti részében a felhőzet leggyakoribb ugyan télen, 63 %-a napoknak, s legkevesebb aránylag nyáron (48 %), mégis a csapadék a légnyomások fordított volta miatt, éppen ellenkező eredményt mutat fel; de az is konstatálható, hogy a sok eső mellett a verőfény mégis csak a nyári napokon gyakoribb, ami annak az eredménye, hogy az esőzések inkább vihar-jellegűek, mint különben az elmúlt nyáron is tapasztalhattuk.

A szép délelőtt után hirtelen nehéz felhők kerekednek s ontják az esőt, majd másnapra kitisztulnak. Ilyen felhőszakadásszerű esőzések nagyon gyakoriak.

A sok téli felhőzet kevesebb esőt ad, a nyári kevesebb pedig több csapadékot eredményez.

Az esős napok átlaga június és júliusban a legnagyobb (12·4--10·1 nap), már augusztusban kevesbedik (7·7); szeptembertől márciusig pedig 5—6 nap van csapadék.

Január száraznak mondható (4·7 nap) a minimumjával. De nem csak az esős napok száma a döntő, hanem a csapadék mennyisége is. Mint említettem májustól augusztusig esik a legtöbb eső, ellentétben a téli hónapokkal.

Az évi eső mennyiségéből télen 12·3 %

tavasszal 26 — „

nyáron 40·7 „

ősszel 21 „ esik; s vagyis a nyár

nagyon is esős s az eső kitarító.

Ha a depresszió sokszor megüti területünket, mint az 1913. nyarán is történt akkor esik szakadatlanul, de nem folytonos az eső, órákra meg-megáll, ki is derülhet.

Nagyobb kirándulásokra nem biztos az oly idő, de a fürdők rendszeres életét tulságosan nem zavarja, mivel a napi sétákat a vendégek megtehetik, feltéve, hogy a fürdőkön az utakra némi gondot is fordítanak.

A magasabb fekvésű helyek bővebb csapadékúak. Lent a Barcaságon hányszor nem esett az eső, míg Málnás vidékén állandó csapadék volt

Borszéken panaszkodtak 2 év előtt, hogy egész héten át esett júliusban az eső, míg lent a csíki medencékben, Gyergyóban aránylag jó idő volt.

Tusnád is esősebb, mint Málnás; Bálványosfüreden több a csapadék, mint Előpatakon.

Ez természetes is.

Az esőt hozó felhők a hegyvonulatoknál felemelkedni kénytelenek s a hidegebb levegőbe érve, relative telítetté lesz a levegő s a felesleges pára a hegyek felett kicsapódik.

Ebből magyarázható, hogy Csiksomlyó és Gyergyószentmiklós közt a Hargita árnyékában sokkal kevesebb eső esik, mint a Hargita lejtőin.

Tusnádon is a felhőket feltartja a Nagy-Csomád, a Taczahegy, meg a Morgó s gyakrabban van kisebb lokális eső, mint az Olt délebbre eső vidékén.

De mint a Hargita felfogja nagyobb mértékben a felhőket, még

jobban áll ez a Határ-Kárpátokra, hol az évi csapadék 700 mm.-nél több, míg a többi részen 100 mm.-rel az átlagon alúl marad.

Románia határos területe tán még az Olt mellékeinél is erősebb, 800–1000 m. is s Cholnoky ebből a nagyobb csapadékmennyiségből következteti a határon átfolyó patakok visszavágódását; ezek a patakok ugyanis völgyfejüket a sok eső folytán előálló nagy erozionalis erejük-nél fogva visszafelé vájták, koptatták úgy, hogy a keresztvölgyek átnyúl-tak a hegyvonulat gerincén s így mai eredetük a természetes határon belül esnek.

Sósmező csapadéka 828 mm; Gyergyótölgyesé 735, Borszéké 718, míg az Olt völgyében Csiksomlyó 535, Gyergyószentmiklós 675; a Barcaságon Sepsiszentgyörgy 623, Kovászna 670; Botfalú 693 mm.-t mutat, sőt a déli hegyláncok lábánál is rohamosan nő a csapadék mennyisége Brassó 737, Hosszufalu 868, Zágony 688 mm. csapadéku.

A fentebbi átlagos csapadékból a legtöbb nyáron esik; a határon 275–300 mm. közt, a többi helyeken kevesebb; legszárazabb Csiksomlyó vidéke.

Tavasszal a hegyek közt 175–200 mm. eső esik, míg a Gyergyói alcsiki jóval szárazabbak; kiválik aránylag csekély esőzésével a Felcsiki medence (125–130) kis följlja.

Az ősz is az jellemzi, mi a tavaszt; csak aránylag kisebb mennyiség; a tél a legszárazabb, mikor a határon alig 100 mm. hull le, a medencékben még kevesebb.

Ez a bőséges csapadék, amely a mai Olt felső völgyét éri, a völgy kialakulásában nagy szerepet játszott. Sajnos, a nyári nagy esőzések és vízáradások vizsgálódásaimat nagy mérvben hátráltatták, de mégis megjöztek arról, hogy a csiki és gyergyói medencék jelentősen különböznek a barcasági medencétől. A háromszéki és brassói lapály kétségkívül az erdélyi medencéhez tartozik. A csiki és gyergyiakra vonatkozólag véleményem az, hogy a Hargita—Kelemen havasok kialakulása után zárt medencék sorai keletkeztek, amelyek vízzel telve meg — három vagy négy tónak adtak létet.

Hogy az Olt a háromszéki medencébe folyt volna le Kozmás feletti hágón át s a tusnádi szurdok csak későbbi keletű, sajnos erre most még nem tudok pozitív dolgot mondani. Valószínűnek tartom, hogy rendkívül bő víz, támaszkodva a hátráló erosióra is, adta meg az első lépést a tusnádi Olt és a maroshévi Maros szurdok áttörésére.

Ha a helyszíni morfológiai benyomásokra s a fényképfelvételek konturjaira lehet valamit adni, úgy a felső terraszok egynémelyikét a tusnádi áttörésnél vélni lehet, míg az alsó terraszokat a medencékben s a szurdokokban mindenütt lehet követni.

S ha feltételezünk az alsó és felső Olt folyásának területe közt bizonyos nivó-ingadozást, akkor a nagyobb esés a felső Olt völgyének meredek-falú s bizonyára diluvialis terraszainak keletkezésére befolyással lehetett.

Hogy az eredeti Olt sokkal lassúbb folyású volt, mint a mai, a terraszok anyagának minéműségéből következtethetem. Ugyanis a terraszok feltárt helyein bár itt-ott közbe ékelt nagyobb hömpölyök is vannak, mégis a főtömegük dűrvább-finomabb homok, ami már megállapodottabb folyásra mutat, ellentétben az Olt mai hordalékával, amikor ugyanazokon a helyeken az Olt medre és partja nemcsak durva kavics, de szikladarabokból is áll. Vagyis az esésben feltétlenül változás állott be, amely az Oltnál az alsó völgy sülyedésének következménye lehetett, mit De Martonne és Koch Antal professzorok is említenek, illetve a Kár-

pátok vonulatának emelkedései adták meg az erosio további határos működéséhez a természeti erőt.

A természet bármily bőkezű volt is az Olt vidékén a vizekben, tájképi szépségekben, erdőkben és más természeti kincsekben, mint az ásványvizekben; de fukarkodott a nyár kedvezőbbé tételében.

Már maga az, hogy az egész terület medrei, mint lakhatásra alkalmas területek 500—800 m. magasban fekszenek, a nyár hidegebb voltát megmagyarázza, mégis, hogy a Székelyföld éghajlati viszonyairól áttekintést nyújtsunk, a hőmérséklet évi elosztását is kell pár szóban ismertetnem.

A Hargitától keletre és délre eső területünkön az évi átlagos hőmérséklet $+10^{\circ}\text{C}$, ami elég nagynek mondható. Budapest évi hőmérséklete alig valamivel nagyobb, $+10.4^{\circ}\text{C}$.

Hogy a két hely középértéke az évi átlagban oly közel esik, annak okát az egyes időszakok nagyobb eltérésének kell tulajdonítani.

S tényleg a tél Tusnádtól északra átlagban -4°C , délre -3°C , míg Budapesten jelentékenyen enyhébb -1.6°C .

A nyár, a július az Olt mentén majd olyan, mint a fővárosban, hol a 30 évi átlag szerint 21.3°C , addig a 20.5°C -ú Tusnádot kivéve, a többi részen 21°C -nak vehetjük.

Míg a tavasz tán kissé hűvösebb, április hó $10-11^{\circ}$ közt van, addig konstatálni lehet, hogy az ősz, október nagyon szép és enyhe, Budapesten csak $+11.1^{\circ}\text{C}$, az Olt völgyében 11.5 ; sőt a magas fekvésű Gyergyószentmiklóson 12° is.

A tél zord. A völgyekben sokszor hidegebb, mint a magasabban fekvő helyeken s ennek okát a súlyosabb, hidegebb levegőben kell keresni, amely megfekszi a medencéket.

A tél zordságát az elég meleg nyár s a hosszú és kellemes ősz kárpótolja.

A leghidegebb a januárius, míg a július a legmelegebb.

A turistákat, nyaralókat különösebben ez érdekelheti.

A jó meleg idő körülbelül július 10-ike körül kezdődik s nem tart tovább augusztus elejénél. Augusztus közepe már olyan, mint július eleje s a déli órákban kellemesen meleg az idő, de reggel és estefelé, mikor a nap a hegyek mögé kerül, hűvössé válik.

Ez különösen a fürdőhelyeken kellemetlen, hol a sok helyütt favázasan épített házakban fűteni sem lehet s a szabadban vagy a szobában kénytelen dideregni a nyaraló téli ruhába öltözködve.

Nem csoda, hogy ilyen idő elől menekülni igyekszik mindenki.

Igy látjuk összefoglalva Erdély keleti részének éghajlati viszonyait:

Ez az éghajlat szélsőségességénél és csapadékébőségénél fogva — nem túlságosan kedvező az idegenforgalom jelentékeny növelésére.

Igaz, hogy az ásványvizek bősége, amelyek az ivó-kúrán túl a fürdésre is nagyon alkalmasak, a természeti szépségek, üde, párás levegő s portalan fenyvesek nagy vonzó erővel bírnak — de lebilincselővé, visszavágyóvá az idegent nem teszik; már pedig a kellemes éghajlati viszonyok azok, amelyek az egészséges és üdülni vágyót valamely vidékhez kötik.

A nagy ellentétek a nappal és éjjelek közt, a nagy megre bekövetkező hűs napok, a bő esőzés, amely a nagyobb sétákat akadályozzák, okai az erdélyi fürdők kezdetlegességének, hol a rövid nyári sáisonban a tulajdonosok nem találják meg ezidőszert az anyagi hasznót s annál inkább óvakodnak elsőbrendű berendezésekkel, útjavításokkal stb. a kényelmet fokozni.

Lássuk az éghajlat a benlakókra milyen befolyással van különös tekintettel foglalkozásukra:

A hegyi lakóknál a földművelés másodsorban érvényesülhet. A gabonaneműek közül az értékeesebb búza már nem jól terem; különben is a terület nem nagyon alkalmas a térszín miatt a föld megművelésére. A terraszok s a medencék alján a gabonaneműek még megteremnek; bár a gyergyói, csiki medencék jó része erre sem alkalmas. A hegyi területen a zab, árpa, rozs mellett a kerti növények azok, amelyek jól teremnek s természetesen annyi mennyiségben, hogy az a saját szükségletet elégti ki csak, de tömegszállításra már nem jut.

Gyergyóban láttam káposzta-, bab-, búrgonyaföldeket nagyobb táblákban, a délibb s melegebb Csíkban pedig ezek mellett a gabonaföldek nyomulnak előtérbe, a kendertermeléssel együtt.

A lakosság tehát a csekély földművelés mellett eredetileg is már az állattenyésztésre hivatott.

A magas hegyi legelők, a medencék nedves rétjei a szarvasmarháknak kitűnő takarmányt nyújtanak; a fű átlagban csak kétszer nő meg a kaszálásra s nagyon kedvezőnek kell lenni az időjárásnak, hogy a harmadik kaszálásra is kerüljön a sor.

Csak az a nehézség, hogy a hegyi kaszálók a falvaktól rendesen nagy távolságra vannak, a harmat igen erős s a befakarítás nehézségekkel jár s sokszor megtörténik, hogy a lekaszált fűvet, ha az idő kedvezőtlen, vagy nedvesen kénytelenek betakarítani, vagy ha kint hagyják, megdohosodva, értékében sokat veszít s csak alomnak használják, ami a szalmának jelentős szüke miatt az állatanyag csökkentésére vezet.

A gyimesvidéki lakók nagyon is panaszkodtak az előbbi sorokban kifejezetten miatt, sőt amiatt is sok szó esett, hogy nem tudnak a hegyi kaszálókhoz kocsijaikkal odaférni a bő esők és felhőszakadások miatt beálló jelentős útrongálások miatt s nagy területek szénája ott vesz fenn a hegyeken.

A medencékben pedig a kiterjedt rétek inkább az oldalakon jelentősebbek, a medence közepén a rétek rendkívül vízenyősek s nem hasznavehetőek.

A rendes körülmények közt is a lápszerű képződmények jellegzik a medence jelentős részét, amelyen végig kanyarog az Olt, vagy a Maros.

Hogy itt normális években is sok a víz, már a falvak periferiális elhelyezése is mutatja; az oldalakon, a terraszokon építkeztek céltudatosan a lakók s így magyarázható, hogy még az 1913. évi nagy vizek sem érték el a falvakat, legfeljebb egyik-másik falu végét környékezték meg.

De minthogy a vasutat a medence közepén vitték végig, senki sem csodálkozhatik, ha a vasúti állomásról a faluba nyílegyenesen vivő úton, tán országúton is, a kocsi helyett a csónakot kellett az idén igénybe venni, amit sajnos, magam is kénytelen voltam kipróbálni.

S mi ennek az oka?

A nagy esőzések vize hirtelen nagy gyorsasággal rohan le a völgyekből, hegyoldalakból a medencébe, ahol a nagy esés megszűnván, a folyóvíz eleven ereje megcsökken, folyása lassabbá válik s az utána jövő vizeket a folyó levezetni nem képes, kiárad, előnti a lapos térségeket, ami így kellő szabályozás nélkül még a rendes időben is az el-mocsarasodásra vezet, ami legfeljebb a már tünedező bivaly-tenyésztésre lehetett alkalmas.

De ez nemcsak a csiki medencékben van így: megismétlődik ez a háromszéki síkon, meg a Barcaság lapályain is, amelyek szabályozása, le-

csapolása és kiszáritására tervek már készülnek ugyan, de a kivétel még úgy látszik sokáig késik. Sőt még messzebb Ágostonfalvánál is széles völgyelés tűnik elénkbe: az Olt széles, délfelé kissé szűkülő völgye, melynek elhagyott morotváiban a nád, káka bőségesen megterem. Ezek a morotvák sok vizet kapnak az évente többször is kiáradó Oltból. Két évvel ezelőtt ottjártamban, de most is a júliusi esőzések tengert várásoltak elő Ágostonfalva és Barót közé s Barótról jövet a nagy lapos térségen csak két út vezetett a vasúti töltés és a baróti országút.

S vajjon nem szomorú-e, mikor itt látom, hogy térdig érő vízben is kaszálják a fűvet s rakják a tengelyig vízben álló kocsira — hogy a veszett fejszének legalább a nyelét megtarthassák.

Úgy látszik, itt egyelőre az állattenyésztés lényeges javulása nem is várható s tényleg érdemesebb és gazdaságosabb lesz a föld megművelésére alkalmassá tenni ezeket a medencei területeket s az okszerű alpesi tehenészeteket a hegyek lejtőire s az alpesi legelőre koncentrálni.

Az erdők lényeges anyagi hasznót hoztak a középbirtokosságnak, de csak momentán, mert a székely nem tud bánni a könnyen szerzett pénzzel s Gyergyóban nagyon is panaszkodnak, hogy a közerdőkből egyre-egyre jútott nagy összeg jelentékeny része a pukkanó-borra (pezsgő) jutott: s így a könnyen szerzett pénz — könnyen is elgurul.

A természet fukarkodását, az éghajlat mostohaságát az ember élelmessége van hívatva ellensúlyozni.

A székely furfangos; de nem élelmes. Erős, tagbaszakadt; de nem dolgoz. Pedig itt van a segítség lehetősége.

Ha már Ausztria hegyi vidékeit nézzük, sőt csak tótjaink egyik-másik vidékét, látjuk, hogy a házi ipar kiegészíti az életszükségleteket.

Svájc, Németország, Norvégia és Svédország hegyi lakói a telet nem töltik tétlenül; az esős idő hetei nem vesznek el munka nélkül, a kézimunka. akár szövés-fonás, fafaragás stb. jelentős jövedelmet hajt s nekünk magyaroknak tiszerte szükségünk van, hogy dolgozzunk, jobb megélhetést biztosítsunk magunknak, mert csak így tudjuk megtartani s fejleszteni a magyar fajt és kulturát.

Az ember a természetet munkájával, tudásával korrigálni tudja. Amint az éghajlat s ennek következményei miatt egyik téren veszíteni kénytelen, azt szorgalmával, önszántából pótolni igyekezzék.

De erre erővel még Erdélyben sem lehet eredményt elérni, azért a nép általános műveltségét kell növelni, hogy maga belássa a házi-ipar szükségességét, mert édesemes nép a székely, még sokan vannak s a segítség sürgős, de még nem késő.

Várromon

*All a szirt tetején
Gubbaszkodó várrom.
Romladékvár alján
Tünődve mélézom.*

*Körül izmos sziklák, erdős hegyek állják,
Mintha védő szemmel ügyelnének rája,
A hogyan gyermekét éber gondos anyja
Aggódó szívére szeretettel zárja.*

*Akik itten éltek,
Örültek, szenvedtek,
Régen porladoznak már,
Régen elpihentek.*

*Kinek agykorában, csendes munka után,
Atyafi kezektől puhogatott ágyon,
Kinek fiatalon, vérengző csatában,
Szállott ezemeire az örökös álom.*

*Emlékét őrizi
Egy-egy daliának.
Felbuzgó forrása
A zordon sziklának.*

*Vajda, Máté, Loránd kútja dús italút
A fáradt vándornak maiglan kínálja.
Ki érti: mi édes regéket susoghat
Az üde források gyöngyöző habárja?*

*Megvan még a várkert,
(Legalább nevében,
Hol lányok, asszonyok
Sürögtek serényen.*

*Elvadult virágok holdvilágos este
Régi ápolójuk szerelmét mesélik.
A virágok lelke virraszt a romok közt,
Idők végeiglen el sok' sem enyészik.*

*Tán őket locsolják
Szépséges tündérek,
Kik le-leröppennek
Jöretén az éjnek.*

*S látja a pásztor, hogy gyönyörű aranyos
Járai korszokkal forrásokra szállnak.
A buborékoló vizet úgy meritik,
S eltűnnek kertjében a csillogó várnak.*

*Lenn a kis faluban
Harang szava esendül.
Búgó harangszóra
Indúl seregestül*

*Templomba a népség. Szép pártás leányok,
Palástos menyecskék igaz hittel járnak
Az Isten házába. Nem magakelletés
Csábítja s ördöge emberi hívságnak.*

*A vett jókért buzog
Szívöknek hálája,
S új erőt esdenek
Holnapi munkára.*

*Úgy sines már egyebünk immáron, csak munka,
Még chez sem jutunk, úgy fordul gyakorta.
Hej! itt is más világ, más élet volt egykor,
Nem is olyan régen, szürke hajdankorba.*

*Sok elhagyott zúzó,
Kihamvadott hámor
Beszél megszünt munka
Büvös áldásáról.*

*Melyért áhítoznak, melyért könnyörögnek,
(Nem alamizsnát, nem ajándékot várnak!)
Lesz-e már sikere sok hiábavaló
Búgó igyekezésnek, arravalóságnak?!*

(Torockószentgyörgy.)

Versényi György.

Barangolások a Bihar-hegységben.

Irta : **Dobos Gergely.**

III.

Amikor augusztus 9-én délelőtt a topánfalvi hetivásáron ögyelegtünk, már kezdtünk átalakúlni büszke hagymászó turistákból szerény néprajzi érdeklődökké. Tiszteletesünk fényképezőgépe sem volt már tétlenségre kárhoztatva, mint ezideig, ameddig ugyanis a bennünket mindenhová követő kitartó eső lehetetlenné tette a bejárt gyönyörű tájnak fényképekben való megörökítését. Egyszóval derűs napfényben, derűs hangulatban s napok óta ma először élvezett meleg ebéd után megelégedett gyomor jó érzésében robogtunk a keskenyvágányún (műnyelven : madzagvasút) Verespatak felé.

Négy évvel ezelőtt jártam már e vidéken, de persze akkor még álmodni sem mertem, hogy egy pár év múlva már nem gyalogolni, hanem vasútazni fogok errefelé. Ilyen kényelmes útazással s elég rövid idő alatt mások is, gyakorlatlanabb turisták is, meg kellene, hogy tegyék ezt az utat s fel kellene, hogy keressék a bazaltoszlopairól méltán híres Detonátát. Mert ez a tűzalkotta érdekes hegy vonzott minket is errefelé, meg a híres verespataki aranybányák, amiknek megtekintése s a Detonáta megmászása egy költséggel s rövid idő alatt kétfős élvezetet nyújt a turistának. Ha még hozzávesszük azt is, hogy aki Kolozsvár felől, Tordán át útazik errefelé, az Várfalvától Topánfalváig órákhosszat gyönyörködhetik a vasúti kocsi ablakából az Aranyos regényes, változatos, szép sorosában, ezek után igazán nem győzőm eléggé ajánlani minden, egyébként még a kényelmet erősebben szerető, természetkedvelőnek is ezt a Verespatak-Detonáta kirándulást. Én magam nem kisebb vágygyal és kíváncsisággal vártam annak a rövid negyedórának az eltélését, míg vonatunk a Verespatak szájához érkezik, mint akárcsak útitársaim, akik most először járnak errefelé.

Megérkezésünk után mindjárt megkezdtük szemlélődésünket először az állami zúzóban, amelynek épülete közvetlenül a vasúti állomás mellett van. Itt egyik felügyelő tisztviselő szívességéből és érdekes magyarázása mellett megismertük a nyers aranyércnek lehető legtekélyesebb előkészítését az olvasztásig, ami már a harminc és egynehány kilométerrel messzebb lévő Zalatnán történik. Érdekes itt az a nagy láрма, melyet a kemény ércből puha lisztet kalapácsoló „nyilak“ ütnek, ami miatt egymás kiabáló hangját is alig hallhatjuk. Érdekesek a szívó gázmotorok, amelyeket csak az utóbbi években állítottak be a régi patakajtotta malomkerekek helyett.

Kellő bámészkodás után az állami aranybánya villamos vasútjának hegyi pályáján gyalog igyekeztünk az izzasztó délutáni napsütésben a 7–8 kilométernyire fekvő Verespatak község felé. Közben egy-egy kezdetleges magánzúzó is megnéztünk, ahová lóháton, kasokban hordják le a Kirnik vagy Csetátye hegyek oldalából az aranyércet a vasaltvégi fagerenda-kallók alá. Persze itt már csak alig felényi aranytartalmat

tudnak kivonni a gyatrán zúzott ércből, a többit viszi a Verespatak vize (igazán veres, különösen ilyen esős idő után, mint amilyen a nyáron volt) lefelé, hogy maradjon a „hurkás“-nak is valami; annak az embernek, aki az aranyat nem bányássza, hanem a pataknak hurkaformára gyúrt homokjából szerzi.

Délután közepére érünk az állami táró bejáratához, ahol megtudjuk, hogy bár délután a bányában nem dolgoznak, azt a hivatalból kért engedélyvel most is meg lehet tekinteni. Felfedező útra indulunk tehát a bányahivatal irányában s sikerül is azt egypár kérdezősködés után a község ötféle felekezeti öt temploma közül az egyiknek a háta megett felfedezni. Én magam később csak útitársaim elbeszéléséből értesültem a tárók villamfényes és egyéb kényelmes berendezéséről, mert ők, mint dunántúli, aranybányát még eddig nem látott emberek, érdeemesnek tartották a nyert engedélyt felhasználni s a tárókat megtekinteni. Én ezelőtt egynéhány évvel ugyanitt az aranybányában sárnál meg fekete sziklafalnál egyebet nem láttam.

Míg a társak aranybányát néznek, én szállást nézek éjszakára. Mint tapasztalt ember egyenesen Boncsina János bácsi Kaszinó vendéglőjébe tartok, amely ez egy-kétezer lakosságú város 48 (negyvennyolc) korcsmája közül az egyetlen olyan lokalitás, ahol éjjeli szállást is lehet kapni. De csak este 8 órától, mert addig a két vendégszoba a helyi olvasókör céljait szolgálja. Minthogy társaimnak, még mielőtt a bánya torka elnyelte volna őket, megadtam az útastást, hogy hol keressenek, egy hatalmas málnaszörp bekebelezése után s a borbélynál sikerült szörletelés után egy éles kefével s egy életlen késsel tettem sikertelen kísérletet ruhámnak sártalanításában, de négy vármegye sarát egy félórai kemény munka árán sem tudtam bár felényire leapasztani. Amíg előbb a borbélyal, majd az idevaló unitárius tiszteletes úrral, később pedig véletlenül itt felfedezett kolozsvári régi ismerőssel, a verespataki szolgabíróval beszélgettük meg közös ismerősök halálát, házasságát, egyéb sorsát, addig bányalátogató útitársaim is megérkeztek s a nyolc óra is eljött, amikor szobánk olvasóteremből hálóteremmé alakulhatott át. Minden jó lett volna, csak közvetlenül mellettünk, egy üvegajtón túl ne lett volna táncterem s abban ne tartott volna éjfélig a koszorúestély, s ne játszott volna olyan éktelenül hamisan a cigány. gy fél éjszakán át, alvás helyett, meg kellett elégednünk a zenés pihenővel is, amikor aztán legfáradtabb útitársunknak a zenét kiegészítő hatalmas horkolása bennünk, három álmatlanban az alvó iránt, irigységet keltett.

Topánfalvától eddig még csak útaztunk és szemlélődtünk, másnap vasárnap kezdődött a kirándulás. Sejtetik már mindazok, akik e sorokat olvassák, hogy hajnalban, amint az ablakon kitekintettem, barátságosan csordogáló eső üdvözölt. Mindegy, már jobban meg nem ázunk, mint eddig áztunk, megyünk tehát a Detonátára. Elég jó szekérúton s egy kis fenyves elhagyása után nem is nagyon meredeken, kisebb zúzók, magánbányák, majd egyik vízgyűjtő tó mellett egyenesen keletre tartunk azon a gerincen, amelyen egyszer, évekkel ezelőtt, a díszes nevű Mamaligány községen át vándoroltam a száraz időben is vízzel telt remetei sziklaszoros felé. (Mi lehet ott most, a két esztendei szakadatlan ezőzés után?) De most nem megyünk olyan messze, tehát alig másfél órai gyaloglás után a felülről gyönyörű képet táró Nagylupsára nyíló völgynek hátat fordítunk s a délre előttünk meredő kopasz Detonáta 1182 méteres csúcsát, csendesedő esőben, egy félóra alatt el is érjük. Itt az E. K. E. menedékházában megreggelizünk, majd a mi vidékünkéről való Gyaluból elszármazott Fosztó Márton bácsival, a menedékház gondozójával is

elpolitizálgatunk egy kissé, félfüllel a kialvó félben levő Balkán háborúról is hallunk egyet-mást s mindezek után a jól gondozott kanyargós ösvényen felmászunk a bazaltoszlopok tetejére. Itt a kilátó kalyibában körültekintünk az Erdélyi Ércshegység kimagasló csúcsain, térképről megállapítjuk, hogy ebben a nagy ködben van Verespatak, amabban meg Abrudbánya. Majd lefelé nézünk s érdeklődéssel szemléljük a hatalmas ívben hajlott bazaltoszlopokat, amelyeknek hatoldalú felsőlapja van úgy egy méter átmérőjű. Az oszlopok aljánál meg rengeteg mennyiségű szétört bazalt feketélik, amit a villám sujtott le.

El is feledtem megemlíteni, hogy amióta mi itt fenn szemlélődünk, azóta az eső egészen elállott. De azt már említés nélkül is ki lehet taláni, hogy mire lementünk a menedékházba, az eső újból megeredt. De hiába. A mi ágyunkat még ma éjjelre már Torockón kell, hogy megvessék, a vonat délután egy órakor indul Borrév felé, a verespataki állomás pedig innen jóval több 10 kilométernél. Megindulunk tehát lefelé zuhogó esőben, csúszós sárban, akárcsak ezelőtt két-három nappal Biharban. Ha hátizsákjainkat Verespatakon nem hagytuk volna, már csak időnyeres céljából is a Nagylupsa felé ereszkedő szép völgyön haladhattunk volna az Aranyosvölgyi vasútig, ami innen nem hosszabb út, mint az Abrudpatak völgyében fekvő Verespatak állomásig. Épen azért ajánlom, hogy Torda felől érkező turisták Nagylupsa állomásról induljanak el a Detonátára, ahol a menedékházban meg is hálhatnak s innen menjenek le a verespataki aranybányákhoz. Így anélkül, hogy egy útát kétszer kellene megmegtenni, rövidebb idő alatt, kevesebb költséggel többet látnak s a kirándulások fárasztóbb részét is előbb teszik meg.

Napfényes időben robogott végig velünk a vonat az Abrudpatak, majd az Aranyos folyó völgyén. megszoktuk már az időjárásnak ezt a tréfáját, hogy, míg a szabad ég alatt mindig bőven csurgó esőfelhő van a fejünk felett, mihelyt a vasúti kocsis fedele árnyékol be bennünket, a kocsis ablakából barátságos napfényben gyönyörködhetünk. Így legalább alkalma van tiszteletesünknek a hatalmas Bedellőhát fehér mészkőszirtjeit, a podságai vízesést, a Vidalyhátat s még több ilyen szép részletet nemcsak emlékeztében, hanem fényképezőlemezen is megörökíteni.

Alsószolcsván örömmel üdvözöljük váratlan találkozás alkalmával az E. K. E. társaskirándulóit, akik főtitkárunk vezetése alatt épen a Buvópataktól s az efölött nyíló Tornászbarlangtól jönnek. A vasúti kalauz szíves jóvoltából külön „turista“-kocsit kapunk s így most már tíz főnél többre szaporodott, „Hegymászószaktársaság“-ban utazunk Borrévig. Itt az esti szürkületben búcsút veszünk a kolozsváriaktól s mi négyen gyalog haladunk tovább a csakhamar elélnktűnő Székelykő felé.

Utítársaim is úgy jártak most, mint én tíz és egynehány évvel ezelőtt, amikor először róttam végig ezt az utat. Tudtam én akkor is, hogy Torockó a Székelykő aljában fekszik, de nem hittem, hogy innen még másfél órai járásra legyen. Nem hitték ezt utítársaim sem, amikor mondtam, pedig egyéb alkalommal különösen Török doktor, a fiskális, mindig hajlandó volt az én kilométerszámitásaimhoz még egy párat hozzátenni. Mert a közellátzó, de még messzelevő Székelykő csalóka mivoltát észlelheti itt mindenki, aki esti szürkületkor teszi meg az utat először.

Sötét este érkezünk Torockóra, s itt az emeletes szállodában a részünkre többszörös kérés után kegyesen (és szűkösen) kiszolgáltattott tojásvacsora után már csak a pihenésre volt gondunk. Másnap hétfőn egész délelőtt szemlélődünk a templomban, a községben; annak egyik módos házában a háziasszony s ifjú leánya szíves készséggel mutatták

be a vagyont érő gyönyörű pártás menyasszonyi öltözetet. Mindezt köszönhetjük a háziak szivessége mellett még a bennünket kalauzoló Németh tiszteletes úrnak is, akinek s kedves feleségének a vendégszerető papilakban eltöltött kellemes órákért hálás megemlékezéssel tartozunk. Délután fenyegető, de fenyegetést kivételesen be nem váltó esőfelhők árnyékában gyalogoltunk be a Kőközön át a majdnem harminc kilométerre levő Nagyenyedre. A Kőköz az első sziklasoros, melyet társaim e vidék számos ilyen alakulása közül láttak s bár remetei, runki, tordai, túri hasadékok mindegyikénél kisebb ez a vízvájta köz, amelyen most keresztülhaladtunk, mégis bámulatba ejtett bennünket annak két vad, szaggatott sziklafala s egy-egy ormótlan toronszerű kiemelkedése. A rohanó patak zúgása is fokozza itt is, mint a többi ilyen helyen a turista hangulatát, de itt nem járul mindehez az a társasztó kapaszkodás meg vízbengázolás, ami a kisebbszerű túri, de különösen a nagyon nehezen járható remetei sziklasorosban gyötri meg az oda bemelegszkedő hegyászót.

Estére kelve Nagyenyeden vagyunk. Itt kényelmes szállodában jó pihenésre találunk. Még aznap este, majd vasárnap reggel a városban nézünk körül és még délelőtt elröpít a gyorsvonat Gyulafehérvárra is. Itt a római emlékeket őrző múzeumot, a székesegyházat s a Bathyány-könyvtárat tekintjük meg. Ez utolsó helyen Rákóczi tanár úr kedves figyelmességéből a kincseket érő unikumok közül a Biblia aureát és a gyulafehérvári glosszákat, az Árpádházbeli királyok idejéből való magyar nyelvemléket is megismerhettük. A városban való rövid séta után még a délután folyamán Tordára vasúttaztunk. Itt legelőször is a városháza nagytermében lévő Körösfői Kriesch képet, ezt a vallásszabadságot törvényben biztosító tordai országgyűlést ábrázoló hatalmas történelmi festményt néztük meg.

Másnap reggel a Torda-hasadékba rándultunk ki. Ezt a méltán világhírű s elég kényelmesen megközelíthető hatalmas természeti szépséget nem akarom a kolozsváriak előtt felfedezni, azért elég annyit mondanom, hogy bár eddig is szébbnél-szebb vidéken jártam, azért a Torda-hasadék sem csalta meg utitársaimnak az eddigiek után eléggé magas várakozását. A hasadékból szép időben tértünk vissza Tordára s innen még aznap délután Kolozsvárra utaztunk. Talán mondanom sem kell hogy amikor itt a vonatból kiszálltunk, már zuhogott az eső. Én magam tehát ezidénre befejeztem négy év óta már ötödik bihari barangolásomat.

Itthon, Kolozsvárt, egy napon át a templomokat és múzeumokat kerestük fel. Másnap reggel már elbúcsúztam társaimtól, mert ők a máramarosi sóbányáknak s a Tisza forrásvidékének megtekintése végett elútaztak Nagybánya felé. Magam meg azóta tetek helyett csak nyári emlékeimen éldegélek és forgatom kezemben a térképeimet, gondolatban pedig jövő nyárra készítendő kirándulási terveket.

KÜLÖNFÉLÉK

Különböző úti alkalmatosságok egyes emberek egészségére károsan hatnak. Legáltalánosabban ösmeretes ezen a téren a *hajó*, de méltán sorolhatjuk ide a *vasutat*, *autót*, *liftet*, sőt rövidesen a *repülő-gépet* is. S ha ezen a sorozaton végigtekintünk, bizonytalanságunkba jut, hogy még nem is egészen 100 esztendővel ezelőtt csak a hajó volt egymaga.

Isméi megállapíthatjuk tehát, hogy az emberi kultúra magával hoz egy csomó új betegség-eket is.

Minden esetre föltűnő, hogy a régi jó tengeri betegség ellen máig sincs biztos szerünk. Szerintünk azért, mert csak a külső tünetek kö: zösek, de alijában minden egyén más okból lesz tengeri beteg. Van- nak ugyan általánosabb hatású okok is, aminő pl. a hajó-ingás kiszámít- hatlansága, a mélységtől, nagy víztől való félelem, stb., de viszont az egyik üres, másik teli gyomorral bírja könnyebben és így tovább.

Egyébként pedig — ha nem is csálhatlan statisztikai adatok alapján — azt kezdik tapasztalni, hogy a modern embert semmiféle úti alkalmatosság sem teszi beteggé, mert — egyszerűen megszokja. G.

„Sport és sportolás — Adalék a nemzeti neveléshez“ címen újabb, s valóban igen figyelemre méltó tanulmány jelent meg *Zdarsky* Mátyás tollából a német könyvpiacra. Komoly, minden tekintetben mérsékelt hangon, de emellett a sportok kellő méltánylásától, sőt szeretetétől áthatva íródott ez az igen figyelemre méltó könyv. Igazságai valósággal úgy hatnak, mint a megtisztult és belső szerkezetében homogénné vált anyag tökéletes kristályai.

A játék meg a sport — írja szerzőnk — olyan kellemes érzést keltő testi erőfeszítés, melynek egyáltalán nem célja a kenyérkereset. A játék

nem annyira testi erőt, mint inkább ügyességet, figyelmet, bizonyos ra- vaszságot és lélekjelenlétet kíván meg. A sportot pedig úgy foghatjuk föl, mint komoly játékot. A játék összes követelményei érvényesek itt is, de fokozott mértékben. Sporto- láskor sokszor teljes erőnkre, kitar- tásunkra és bátorságunkra van szük- ségünk. Érdekes, hogy rossz oldaliak tekintetében is olyan közel állanak egymáshoz a játék meg a sport. (Ilyenek a civódás, irigykedés, vala- mint a versengés vágyának túlhajtása.) Mindkettőben tehát bizonyos szelid- ség, szerénység s a társas élet ked- velése szükséges követelmények.

Zdarsky — éppen nemzetevelési szempontból — igen szigorúan veszi azt, hogy sportolás útján semmiféle anyagi értékhez (még értékes emlé- ktárgyakhoz se!) juthasson a sports- man. Épp így szigorúan kizárandó- nak tartja a komoly, életveszélyes baleset bekövetkezhetését. A vélet- lenről ugyan nem lehet tenni, de ha valaki szánt-szándékkal megy omlós sziklafokra, vagy pedig a sportban is inaszakadtáig erőlködik (marathoni futás!) s komoly baleset éri, az ilyesmit egyenesen öngyilkos kísér- letnek kell minősítenünk, és a sport- ból teljesen kizárandó. Épp így nem ide való a kilométer-falás (akár gya- log, akár kerékpáron), ökölvívás, ököl- védő nélkül s általában föltűnésre számító mutatványok. Cirkuszba való dolgok ezek.

Minden túlzás káros dolog. A túl- zásba vitt sportolás okozza rendsze- rint a tüdő és szív megbetegedéseit; sok esetben csúsz, kőszvény s leg- gyakrabban vesebajok származnak a túlságos megerőltetésekből. Annál előnyösebb a kellő mértékkel üzött sport jó hatása. Az izmos, nyulánk természet, ruganyos járás, biztos tekintet könnyen megkülönböztetik a sport-

tolót az ideges, aggóskodó, lusta és esetlen sportkerülőtől.

Élesen bírálja szerzőnk az alpinizmust, illetve ennek kinövéseit. Megjegyzi ugyan, hogy ha sikerülne az alpinizmust rendszeresen tanítani, bizonyosan kevesebb lenne az áldozat. Tény azonban az, hogy túlzásra éppen ezen a téren leghajlandóbb az ember. Ennek egyik oka az a téves felfogás, hogy csak az a jó alpinista, aki legalább egyszer valószínűsággal a halál torkából menekült. Ez a fölfogás teremtette meg másfelől irodalmi téren azt a sok Hári Jánoskodást, ömlengve-émelygős írásokat, melyek az ifjúságra károsan hatnak. Pedig rendszeresen úgy áll a dolog, hogy éppen a leghajmeresztőbb alpinista hőstettek hősei a legnagyobb szájhősök, s komoly esetekben nevetségesen gyáváknak bizonyulnak. Nagyon nehéz ugyan az ilyen hősök darázs-fészkébe benyúlni, de mégis szükség van erre, s legjobb lenne, ha magok a komoly s érdemes alpinisták fognának össze ellenük.

Igen fontos és nagyon megszívlelendő igazság, hogy *a sportolás minden mozzanatának szoros kapcsolatban kell maradnia az életkorral folyton változó emberi fizikummal.* Mert amily világos, hogy egy 10—12 éves gyermek nem végezhet annyit, mint egy fejlett ifjú, épp így van ez az ifjú és 40 éves férfi viszonyában is. De sőt még sokkal aprólékosabb dolgokban is általában hasznosabb dolog lenne szerző szerint arra törekedni, hogy egyes korosztályok teljesítő-képességét fokozzuk, mint csupán általában nagy (rekord-) eredményeket hajszolni.

Úgy látszik, hogy ma már tudatosan törekszünk egy-két korosztály (a tanuló ifjúság) állag eredményeinek fokozására. S maga a mai ifjúság is tudatában van annak, hogy az élet viszontagságaival dacoló szervezetre csak reudszeres edzés útján tehet szert (az örökség rendszeren igen sovány szokott lenni!) s valóban örömet kap a jó orvosságon: a sportokon

Végül még csak azt jegyezzük meg, hogy Zdarsky mint gyakorlati sportférfiú is számottevő, mert az ő nevéhez fűződik a si-sport tökéletesítése és népszerűsítése. G.

Az erdő hatása az éghajlatra.

A Természettudományi Közlönyben (1913. aug. 1.) megjelent kis cikkből érdekesnek tartjuk az alábbiakat közölni.

A számos helyen gyűjtött eddigi megfigyelések szerint az erdők az évi hőmérsékletet leszállítják, a szélső hőmérsékleteket szűkebb határok közé szorítják, a levegő viszonylagos nedvességét és a lecsapódásokat fohozzák. A szelek mozgását is befolyásolják, a némely vidéken valószínűsággal védelmet nyújtanak a viharok ellen.

Legújabbán Mayer R. vizsgálta részletesen az erdők hatását, s adatai szerint azt tartja az erdők legjelentékenyebb hatásának, hogy óriási mennyiségű talajvizet szívnak föl és párologtatnak el gyorsan. (A talajviz egyébként valóságban holt töké lenne.) Pára (felhő) alakjában aztán vízben szegény területek is részesedhetnek áldásaiban. — Különösen a partokat szegélyező nagy erdőségek igen fontos éghajlati tényezők, mert ha a szél a száraz időszakban a víz felől fúj, az erdő állandó forrása a csapadéknak. (Például a Balti tartományok erdőségeit, s közép-Oroszország termékenységére gyakorolt jó hatását hozza föl a szerző.)

Hasonló az Alföld helyzete is, mely a környező Kárpátok erdőségei nélkül bizonyosan sokkal kevésbé lenne alkalmas őstermelésre. G.

Eggenberger utikönyvei című életrevaló kalauz-gyűjteménynek most ismét két új kötete jelent meg: *Quarnero és Bécs (Wien)*. Évről-évre mindinkább szükségletté válik az utazás. Nemcsak luxus többé az, mint régen, hanem a mai lázas munkában kifáradt idegrendszerünknek szükséges és hasznos pihentetése. Az utazás nehézségei között nem utolsó helyet foglalta el az sem, hogy egész

utolsó időkig nem létezett egységes magyar nyelvű útikalauzgyűjtemény. Ezen hiányon segítenek az Eggenberger útikönyvek, melyeknek immár tiztíz pompás kis színes címképpel, jó illusztrációkkal és térképpel ellátott kötete van forgalomban. — *A Quarnero* gyűjtőfogalom, melyben Abbazia, Fiume, Lovrana, Cirkvenica, Volosca, Lussin szigetek, sőt Pola és Brion is bennfoglaltatik. E helyek szállodái és penziói, szórakozó és kirándulóhelyeinek értelmes és rövid ismertetése a kötet megszerzését minden odainduló üdülő és turista részére indokoltá teszik, mert hiszen a helyes információ révén tekintélyes összeget takarít meg, ezenkívül hasznos és mulattató olvasmány. Ára

1 korona. — *A Bécs (Wien)* kötet a császárváros ügyes beosztású és körültekintő ismertetője. Benne úgy a muzeumok és nevezetességek mint szórakozóhelyek, szállók, vendéglők stb. megbízható kalauzát találjuk. Hogy egy nagy világváros forgatagában helyes beosztással minden érdeemeset megtekinthessünk s mégis kényelmes és nem fárasztó módon, élvezhessük a látnivalókat, érdemes igénybe venni a kis kalauzt, melynek pompás térképe kitűnő áttekintést nyújt a hatalmas városról. Úgy fizetési ügyekben, mint szórakozásból utazóknak hasznos segédeszköze lesz e kis mű. Ára 1 kor. 20 fill. Mindkét kötet kapható könyvesboltokban, a pályaudvarokon és lapunk kiadóhivatala útján is.

		EGYESÜLETI ÉLET		

Az E. K. E. választmányi ülése. November hó 10-én (hétfőn) az E. K. E. központi választmánya ülést tartott. Jelen voltak: Deák Albert, Madari Zoltán, báró Mannsberg Sándor, Merza Gyula, Orosz Endre, dr. Péter Béla, dr. Ruzitska Béla, Sárdi Lőrinc, ifj. dr. Szentkirályi Ákos, dr. Szádeczky Lajos, dr. Török Imre, Virágháty Gyula, Verger István és M. Kovács Géza főtitkár. Elnökölt dr. Szádeczky Lajos alelnök, jegyzett dr. ifj. Szentkirályi Ákos, előadott M. Kovács Géza főtitkár. Az ülésről való elmaradásukat kimentették dr. Kossutány Ignác és dr. Jékey Dániel. Olvastatott a megelőző ülésnek jegyzőkönyve, amelyet észrevétel nélkül hitelesítettek. A tárgyszerozat megkezdése előtt elnöklő alelnök meleg szavakkal parentálta el a fiatalon elhunyt Monoky Gyula mérnök választmányi tagot, aki annak idején a Zichy-csepp kőbarlangot felmérte és térképezte. Választmány az elhunyt emlékét jegyzőkönyvében örökítette meg. Ezután meghallgatták a titkári jelentést, amelyet jóváhagyólag vettek tudomásul. Elhatározta az egyesület, hogy decem-

ber hónapban két vetített képes előadást rendez az egyetem dísztermében. Továbbá örvendetesen vették tudomásul a Torda-Aranyos vármegyei turista mozgalmakat. Több folyó úgynék és indítványnak letárgyalása után az ülés 7 órakor ért véget.

Egyesületi élet. Hazafias kérés. Egyesületünk alakulása alkalmával azonnal megkezdte egy turista szakkönyvtárnak létesítését, abból a közhasznú célból, hogy mindazoknak, akik utazási ügyekben az egyesülethez fordulnak, a szükséges, felvilágosításokat megadhassa. Az egyesületi könyvtár 20 év alatt mintegy 6000 kötetre szaporodott föl. A könyvtárt féltő gondnal kezeljük és igyekezzünk azt folytonosan gyarapítani. Ebből az okból azzal a tiszteletteljes kéréssel fordulunk tagtársainkhoz, hogy szíveskedjenek útikönyvek és térképek adományozásával a könyv- és térképtárt gyarapítani. Kérésünket megújítva vagyunk

Kolozsvár, 1913. december 7.

hazafias üdvözlettel

Gróf Lázár István s. k., elnök.
M. Kovács Géza s. k., főtitkár.